

A Veres-erdő százados fái

A Veres-erdő (Vereš) Szlovákiában, a Gömöri-medence északi peremén a Rima folyó egyik mellék-vízfolyása, a Balogfolyócska teraszán található, Nagybalog zömében ma is magyarok, lakta község közelében. A terület a Kárpát-medencét alkotó két nagy flóratartomány, a *Pannonicum* északi részén, a *Carpathicum* közelében fekszik. Az erdő neve tagadhatatlanul magyar eredetre utal. Valószínű, hogy egy Veres nevezetű ember tulajdona lehetett. A maradványerdő egy lapos széles völgyközi háton 220 m–240 m tengerszint feletti magasságban tenyészik. A Veres-erdőben jól tanulmányozható a Gömöri-medence barna erdőtalajain kialakult gyertyános-kocsányos tölgyes (*Quercus robur-Carpinetum*) erdőtársulás. Bár nem őserdő, de ősi fákból álló erdő, az tagadhatatlan. A legnagyobb tölgyfák méretük alapján akár 500-600 évesek is lehetnek. A 11 ha kiterjedésű Veres-erdő 1974-től védett. A tölgyek átlagmagassága eléri a 20 métert. Régen a fák odvaiban szalakóták fészkeltek, ma légykapók és harkályok tanyáznak üregeiben. A Törött odvas vagy a Nagy odvas barlangszerű odvaiban pedig akár egy ember is elférne. A környéken gyakran látható a fokozottan védett, Európa-szerte ritka fekete gólya, békászó sas, parlagi sas és szirti sas is. A Veres-erdő itt bemutatott egyedi fáinak bármelyikén a fatermelésre berendezkedett erdők minden fahibái tanulmányozhatók. Az élő fán keletkezhető összes alaki, szöveti, szerkezeti, valamint biotikus és abiotikus károsítók egész arzenálja megtalálható akár egyetlen példányon. Igaz, hogy a Veres-erdő fáit nem fatermelés, hanem a védelem és a közjólét érdekében állnak, ezért ezeket a fahibákat tulajdonképpen nem is biztos, hogy hibáknak kéne tekintenünk.

A Veres-erdő matuzsálemeit a Pro Silva szemlélet értelmében mint egyedeket kezeltem, és névvel ellátva mutatom be. A két 600 cm-t, és öt 500 cm-t meghaladó mellmagassági kerülettel rendelkező kocsányos tölgyet és egy egyedi gyertyánt. Az itt bemutatott böhönc fák alakja, habitusa, kinézete arról árulkodik, hogy valaha egy makkoló, delelő, jól fel lazított ősi erdő fáiként szabadon álltak. Ma egy spontán újraerdősülési folyamat részeként ismét zárt állásba kerültek.

Veres óriás (*Quercus robur*)

Hatalmas törzskerülettel rendelkező, még mindig élő óriási kocsányos tölgy. A

törzs kérge csigavonalban meg van csavarodva. A szabálytalan rostlefutásból származó összes fahiba élőben tanulmányozható rajta. A gyökfő felett, egy peremszerű részén 1 m szélességben megvastagodott, 860 cm-es kerületet lehet mérni, felette mellmagasságban 710 cm. Dudorokkal, golyvakkal, taplókkal, mohákkal fedett teste 3-3,5 m magasságban ujszerűen 3 nagy oldalra bomlik. Majd ezekből további, a deréknál is vastagabb oldalágak sarjadnak. A fa dárdszerűen felmeredező oldalsó ágai már elhaltak, de a középső nagy, mondhatni törzság még él. A vaddisznók mély árokrendszert túrtak köré. A fa most erdősült környezetben van, és méreteiből valószínűsíthetjük, hogy a Veres-erdő legősibb egyede. A fa méretéből korát akár 500-600 évre is becsülhetjük. Közvetlen mellette egy 420 cm-es tölgy. Nem messze egy kiszáradt hatalmas, teljes kéregvesztés után is még 605 cm kerülettel rendelkező tölgyfa, az ún. Meztelen óriás. A Nagy odvas, a Bástya tölgy, a Les tölgy, Hárs tölgy, a Molett és a Törött odvas 500 cm feletti törzskerületű, hatalmas kocsányos tölgyek.

Meztelen óriás (*Quercus robur*)

A fa már nem él, de mint hatalmas szobor még áll erős „talapzatán”, pedig a környék vaddisznói a nyomokból ítélve alatta szoktak egymásnak randevút adni. A hatalmas törzs teljes kéreghiánya valósággal, lemeztelenítette, de még így is 605 cm mellmagassági kerü-

lettel rendelkezik, gyökfőben pedig 650 cm. Valószínű a kéreg, legalább 1 m-rel biztos, hogy gyarapította volna a körméretét, ezért szerintem a mérete az 50 m-re lévő Veres óriáshoz volt hasonlatos. Az itt lévő őserdőmaradvány egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb fája lehetett. A böhöncös törzs 3 m magasan 4 nagy ágra bomlott, melyből kettő még hatalmas nyársként mered az ég felé. A vaddisznók, mint említettem, hatalmas vizes árkot ástak köré, ők is gyöngítve az amúgy is elhalt, de masszív testét. A fa a lapos hegyhát tetjén található. (A képen jól látszik, hogy a közel 2 m-es kerékpárom hogy aránylik a fa átmérőjéhez. A Veres óriás még ennél is nagyobb)

Nagy odvas (*Quercus robur*)

Hatalmas kocsányos tölgy 515 cm mellmagassági törzskerülettel, a Meztelen óriástól 20 m-re. Valamikor 4 nagy főága volt, mely a földtől mérve 3 m magasan bontotta szét a törzset. Eb-

ből két nagy ág még él, kettő viszont kitorva a földön hever, így ad betekintést a fa törzsének hatalmas odvas részébe. A kikorhadt belsejébe egy ember vígan elférne. Most csak méhek, darazsak és hangyák vették birtokukba. Az ágak kitört odvában örvös légykapó fészkel, az oldalát mohaszőnyeg borítja. A fa mellett vadrózsa, gyertyán és a közelében egy erdei fenyőtelepítés található.

Bástya tölgy (*Quercus robur*)

Hatalmas gúlaszerű tövastagodott, erősen sudarlós törzsű példány a Veres óriástól 30 m távolságra. A törzse lefelé egyenletesen vastagodik, úgyhogy 130 cm-es magasságban 560 cm, de gyökfőben már eléri a 720 cm-es kerületet. A törzs egészséges kéreghiányosság nincs, csupán a gyökfőben van egy odúszerű bejárat. Gúlaszerű teste hét méter magasságban két nagy villaszerű

ágra bomlik a. Az alsó ágak szárazak, a fa felső részei még szép lombot hajtottak. Az erdő egyik legmagasabb, 26 m-es példánya.

Hárs tölgy (*Quercus robur*)

Kiszáradt nagy kéreghíányaival is eléri az 500 cm-es kerületet, kéreggel bizonyosan közel lehetett a 600 cm törzskerülethez. A fa négy oldalágából három még kopjafaként meredezik a kiszáradt hordóserű törzsből az ég felé. A kiszakadt oldalágon keresztül feltáru a hatalmas odvas belső. A fa már nem él, fiatal nagylevelű hárs (*Tilia platyphyllos*) gyűrűben áll, ezért kapta tőlem a Hárs tölgy nevet.

Les tölgy (*Quercus robur*)

Az 560 cm mellmagassági törzskerületű törzs 4 m magasságban 4 nagy oldalágat növesztett, melyből az egyik vízszintesen áll és vadászoknak is adhattott volna egy kényelmes leshelyet. Ez a példány is a sudarlósság iskolapéldája, a tövastagodott törzse gyökfőben már 710 cm törzskerülettel rendelkezik. A tölgyóriás már haldoklik, de 2007-ben még több ága is kihajtott. Ez is a Veres óriás és a Bástya tölgy, Hárs tölgy környezetében található.

Molett (*Quercus robur*)

A fa egy jól tartott faros menyecskehez hasonlítható, 510 cm-re keskenydedő csípővel, szépen fejlett tomporral. A törzs földtől mérve 2,5 m magasságban karcsúsodik és valamikor négy nagy oldalágnak is adott helyet, melyből ma már csak egy, a középső meredezik az ég felé. A kitört ágak helyén betekintheünk a fa odvasodott testébe. A közelében van egy 450 cm-es és egy 440 cm-es szép deli viruló 200-250 éves társuk is. Az őserdei környezetben a valamikori maradvány ősi erdő fái láthatók.

Törött odvas (*Quercus robur*)

Valaha 3 nagy oldalága volt, az elágazások alatt még így, félig kéregvesztetten is 510 cm-t lehet mérni. A fa már nem él. A kitört egyik ág helyén hatalmas odú, egy ember ebben is elférne. Görcsös dudoros golyvás, elszáradt, elhalt testében fakopáncsok és légykapók költenek. A törzs alsó részéről már szinte az összes kéreg levált. A két megmaradt ág törzs átmérője 410 cm és 230 cm. Közvetlen mellette, egy 3 ágú 440 cm-es szép egészséges óriás, melynek repedezett kérge cserfa külsőt kölcsönöz a robusztus kocsányos tölgynek.

Váza (*Carpinus betulus*)

A Veres-erdő gyertyános tölgyesének legnagyobb és legidősebb gyertyánja. Korban nem versenyezhet a Veres óriással és társaival, de tekintélyes

méretei, és nem utolsósorban formája mindenképpen néven nevezhető, az erdő gyertyán polipja. A gyertyán alsó része korsószerűen hasas, majd 1 m magasságban derékszerűen összesűkül, hogy egy polip karjaihoz hasonlatosan szertefágazzon. A mellmagassági körmérete a szűkületben mérve 340 cm, míg a tőben 450 cm. A fa középső része vázaszerűen teljesen kikorhadt, és a törzsből mint a vázából a virágok, úgy állnak ki. A gyertyánnak 8 egészséges virágszállhoz hasonló törzsága van. A törzs alsó részén a gyökfő felett van egy nagy mohával fedett dudor. A közelében sisegő füzikek fészkelnek, Nagyon érdekes és látványos fa. A mondák százágú fájának valami ehhez

hasonlatos fa kellett, hogy legyen az ihletője. A közelében van még egy 200 cm és egy 220 cm kerületű szép nagy gyertyán is. A közvetlen közelében nincsenek nagy kocsányos tölgyek, a legközelebbi 200 m-re, egy 410 cm-es kerületű.

A Veres-erdő szabadon látogatható, Nagybalog községtől nyugatra 1 km távolságra fekszik. A faluban van egy VII. századi Wesselényi kastély is, melyet egy angolpark vesz körül sok idős egyedi fával, ma szociális otthonként működik. A falu felett található az 1323-as oklevelekben már említett Balogi-vár romja, de ez most egy bekerített vadaskert területére esik ezért csak engedéllyel látogatható. A községtől északra 1 km-re található a Balog-folyó felduzzasztásával keletkezett Meleghegyi-víztároló, mellette a Kis-vadaskert (Malá Obora) nevezetű 52 hektáros védett kocsányos tölgyes erdőfoltja, négy hikoridió (*Carya*) fajjal fűszerezve.

A Veres-erdő a Bánréve melletti régi határátkelőtől északra 28 km-re, Rimaszombattól pedig keletre 10 km-re található. Könnyű kényelmes, járható terep, de egy turistatérkép (Bodvianska pahorkatina, Rimavská kotlina 1: 50 000) nagyban megkönnyítheti tájékozódásunkat.

Kép és szöveg: **Katona Csaba**

Könyvismertetés

Fekete Gábor-Varga Zoltán (szerk.): Magyarország tájainak növényzete és állatvilága

Pompás könyvet vehet kezébe az, aki belelapoz az olvasmányos, de mindig szakszerű szöveggel, gyönyörű természetfelvételekkel telített, az MTA Társadalomkutató Központ által kiadott könyvbe. Számos szerző, köztük több erdész készítette mű *Zólyomi Bálintnak*, a kiváló növényökológusnak 90. születésnapját kívánta ezzel megtisztelni. Fájdalom, hogy a jubiláns ezt a fordulónapot már nem érte meg.

Zólyomi az a növényökológus volt, aki a hazai növényvilágunknak nemcsak növényi összetételét vizsgálta, hanem megjelenésük okát, ökológiai hátterét is kereste. Ezzel a szemléletével túltett egykori mesterén, *Soó Rezsőn* is.

Ez a szemlélet megegyezik a korszerű erdész-szemlélettel, ezért a most megjelent kötetből mi is sokat tanulhatunk. Az

ismertett mű több, eddig hasonló tárgykörben megjelent könyvön is túlsz, mivel a hazai növényvilágon kívül állattani érdekességeit, ritkaságait is bemutatja.

Az előszót az MTA korábbi elnöke, *Glatz Ferenc* írta, ebben az ember, növény, állat kapcsolata kapja a hangsúlyt. Ezután növényföldrajzi áttekintést olvashatunk, majd a Kárpát-medence faunatorénetével, állatföldrajzával ismerkedhetünk. Ezt követik hazánk nagytájainak növényvilágát bemutató fejezetek. Külön fejezet foglalkozik az előrejelzett klímaváltozás és a magyar erdőtakaró sorsa közötti kapcsolattal.

Nehéz lenne a munka minden érdekességét felsorolnunk, ezért röviden csak annyit, hogy ez a mű a hazai természetkutatás kiváló összegzése, szintézise a *Soó Rezső* és *Zólyomi Bálint* alapvetésével indított táji természetfeltáró munkáknak. Ajánljuk az erdőgazdálkodás biológiai oldalával foglalkozó pályatársaink kezébe.

(Ref.: **Dr. Szodfridt István**)